MANU CAUSSE

Το πράσινο Ντεσεβό

Μυθιστόρημα

Μετάφραση
Μήνα Πατεράκη-Γαρέφη

UTOPIA

And I know a father who had a son
He longed to tell him all the reasons
For the things he'd done
He came a long way
Just to explain
He kissed his boy as he lay sleeping
Then he turned around and headed home again

PAUL SIMON,
Slip Slidin' Away[1]

1

Ο ΜΙΚΡΟΣ ΚΟΙΤΑΖΕΙ τον κυπρίνο[2]. Ο κυπρίνος, πού να ξέρεις. Δεν έχει έκφραση ο κυπρίνος. Δεν έχει κόρες για να δείχνουν την κατεύθυνση του βλέμματός του. Δεν έχει φρύδια για να δείχνουν τι αισθάνεται.

Για δες, ούτε ο μικρός έχει φρύδια. Τα μαδάει. Αργά, μεθοδικά. Πάνω απ' τα μάτια έχει μόνο μια κόκκινη γραμμή, ερεθισμένη. Το δέρμα μοιάζει γυμνό. Θλιβερό. Ένα ίχνος όλο κι όλο – μέσα σου λες ότι πρέπει να είναι οδυνηρό να βγάζει έτσι μία μία τις τρίχες των φρυδιών του όταν φυτρώνουν. Κι έπειτα χρειάζεται υπομονή. Εκτός κι αν είναι τικ. Είναι σίγουρα τικ. Όμως κρίμα, στην ηλικία του. Κάπως ανησυχητικό, για να λέμε την αλήθεια. Όταν τον κοιτάς, υπάρχουν αυτές οι δύο κόκκινες κηλίδες πάνω απ' τα μάτια του, σαν θυμωμένα φαντάσματα. Φαντάσματα που κραυγάζουν σιωπηλά.

Ο μικρός, όχι, δεν κραυγάζει. Δεν λέει λέξη. Στο πάρκο, αυτό είναι παραφωνία. Όλα τα άλλα παιδιά κραυγάζουν, στριγγλίζουν, ουρλιάζουν, τσακώνονται, κλαψουρίζουν. Μιλούν. Ή τουλάχιστον κινούνται, με τον σπασμωδικό, παράλογο τρόπο που έχουν τα παιδιά να

κινούνται και που δίνει την εντύπωση ότι ακόμα και οι κινήσεις τους είναι κραυγές.

Ο μικρός είναι σχεδόν ακίνητος. Στέκεται όρθιος μπροστά στην τσιμεντένια στέρνα. Δεν κοιτάει τον πίδακα της κρήνης, τους ομόκεντρους κύκλους στην επιφάνεια όπου ο ουρανός κάνει καμπύλες. Δεν κοιτάει την κόκκινη μπάλα που επιπλέει, ούτε τα δύο αγόρια που κοιτάνε την μπάλα να επιπλέει χωρίς να μπορούν να κάνουν τίποτα, ούτε τον ενήλικα που θα 'θελε να μπορεί να κάνει κάτι και το μόνο που ξέρει είναι να επαναλαμβάνει *Σας είχα πει να προσέχετε*, γυρίζοντας το κεφάλι δεξιά αριστερά, με την ελπίδα να εντοπίσει, ποιος ξέρει, ένα κλαδί αρκετά μακρύ ή έναν καλά εκπαιδευμένο σκύλο ικανό να πηδήξει στην κρήνη – *εμπρός, πιάσ' την*. Εκτός κι αν αυτός, ο ενήλικας δηλαδή, θέλει να βεβαιωθεί ότι δεν τον κοιτάζουν, δεν τον περιγελούν.

Ο μικρός δεν δίνει σ' όλα αυτά σημασία. Κοιτάζει μέσα στο νερό. Κοιτάζει τον κυπρίνο.

Ο κυπρίνος μετακινείται, αυτό ασφαλώς. Περιφέρεται στη στέρνα μαζί με τους άλλους κυπρίνους, ρίχνει λευκές και ροζ και κόκκινες ανταύγειες, συστρέφεται ανάμεσα στο πράσινο του νερού και το φως στην επιφάνεια. Αναδεύεται. Λικνίζεται.

Ο κυπρίνος είναι πολύ γέρος. Πολύ γέρος στην κλίμακα των κυπρίνων, εν πάση περιπτώσει. Με μνήμη κυπρίνου, είναι ο πιο παλιός της στέρνας. Ίσως μάλιστα να ήταν εκεί πριν απ' τη στέρνα. Με οπτική κυπρίνου, αυτά είναι πράγματα που παραμένουν δυσεξήγητα.

Κοντολογίς, ο κυπρίνος στριφογυρίζει. Με τρόπο ακανόνιστο. Απρόβλεπτο. Επηρεασμένος, ποιος ξέρει, από το φως, απ᾽ τον θόρυβο των παιδιών που τρέχουν. Από τον άνεμο.

Δεν υπάρχει άνεμος αυτή τη στιγμή.

Ο κυπρίνος στριφογυρίζει και, από καιρό σε καιρό, πλησιάζει στην επιφάνεια. Κολλάει εκεί το μάτι του. Αυτό διαρκεί μερικά δευτερόλεπτα, έπειτα κάνει μεταβολή, με κίνηση τεμπέλικη. Και ξαναβουτάει.

Αυτό διαρκεί μόλις μερικά δευτερόλεπτα, μερικά δευτερόλεπτα στην επιφάνεια μεταξύ των μεγάλων διαστημάτων όπου περιφέρεται στη στέρνα, διαγράφοντας περίπλοκους κύκλους γύρω απ᾽ την κρήνη, ανάμεσα στους πίδακες που ξαναπέφτουν στο νερό. Αλλά εάν μετρούσαμε επακριβώς, εάν κάναμε ακριβείς υπολογισμούς, ίσως και να διαπιστώναμε ότι, στατιστικά, ο κυπρίνος εμφανίζεται συχνότερα όχι μακριά απ᾽ τον μικρό. Ω, όχι βέβαια ακριβώς απέναντι. Κι όχι με τρόπο πολύ ευκρινή. Απλώς μπορεί οι φορές που ο κυπρίνος και ο μικρός κοιτάζονται να είναι κάπως περισσότερες από όσες απαιτούν οι συνήθεις πιθανότητες.

Ή ίσως όχι.

Δεν φυσάει άνεμος. Όχι ακόμη. Πολύ πιθανόν αργότερα ο άνεμος να σηκωθεί. Τότε το χρώμα του ουρανού θ᾽ αλλάξει. Οι κραυγές των παιδιών θ᾽ ανακλώνται διαφορετικά στον άνεμο και πάνω στους τοίχους του πάρκου· τα παιγνίδια τους θα τα οδηγήσουν σε διαφορετικές

κατευθύνσεις. Οι μαμάδες θα φωνάζουν πιο δυνατά ή οι συζητήσεις τους θα ακούγονται λιγότερο ξεκάθαρα. Ακόμη και οι κυπρίνοι, κάτω απ' το νερό που ρυτιδώνεται, θα επηρεαστούν στις μετακινήσεις τους. Είναι ευαίσθητο πλάσμα ο κυπρίνος.

Ο μικρός, όχι, δεν θα κουνηθεί.

Ο μικρός θα μείνει όρθιος μπροστά στη στέρνα. Άκαμπτος όπως η δικαιοσύνη. Σχεδόν εξίσου ακίνητος.

Ίσως περιμένει ακόμη να ξαναπεράσει ο κυπρίνος. Να ξανανέβει στην επιφάνεια. Ν' ανταλλάξουν ένα βλέμμα.

Ίσως ναι. Ίσως όχι. Δεν μπορείς να ξέρεις.

Όπως κι αν έχει το πράγμα, θα υπάρξει μια στιγμή που ο ήλιος θα χαμηλώσει, εκτός κι αν είναι τα σύννεφα που τον σκεπάζουν. Θα κάνει περισσότερη ψύχρα. Θα γίνει σχεδόν σκοτάδι. Εκείνη τη στιγμή θα πρέπει οπωσδήποτε κάποιος να κάνει την κίνηση. Κάποιος να πλησιάσει τον μικρό – απ' το πλάι, χωρίς να τον ακουμπήσει, χωρίς να τον αιφνιδιάσει, όπως πλησιάζεις ένα άλογο που αρνείται πεισματικά να προχωρήσει. Θα πρέπει κάποιος να πει στον μικρό, *είναι ώρα να φεύγουμε.*

Ο μικρός δεν θα σαλέψει.

Ο μικρός δεν θα σαλέψει – δεν θα γυρίσει το κεφάλι. Τα φρύδια του, ή μάλλον η απουσία φρυδιών του, δεν θ' ανασηκωθούν σαν να τον έβγαζες από ονειροπόληση. Το στόμα του ίσως θ' ανοίξει μία ή δύο φορές. Ο αυχένας του δεν θα σταματήσει να ταλαντεύεται μπρος πίσω, πολύ ελαφρά.

Κάποιος θα του επαναλάβει. *Ήρθε η ώρα να φύγουμε.*

Είναι λίγο σαν να μιλάς σε κυπρίνο. Ή να προσπαθείς να τον πιάσεις με γυμνά χέρια απ᾽ την άκρη της στέρνας. Υποθέτουμε, μπορούμε θεωρητικά να υποθέσουμε, ότι ο κυπρίνος έχει επίγνωση της παρουσίας μας· συχνά, όταν βουτάμε το χέρι, δίνει ένα τεμπέλικο κτύπημα με την πλάτη κι απομακρύνεται – όχι μακριά, όχι απαραιτήτως, γιατί το χέρι μας έτσι κι αλλιώς δεν τον τρομάζει, το μπράτσο μας που παραμορφώνεται, η διάθλαση του φωτός, αυτά τον ενοχλούν καθόλου ή ελάχιστα. Ο κυπρίνος έχει, θα λέγαμε, καλύτερα πράγματα να κάνει απ᾽ το να προσέχει την παρουσία μας, να μας φοβάται.

Το ίδιο κι ο μικρός. Θα λέγαμε ότι ο μικρός αδιαφορεί. Κι αυτό είναι εκνευριστικό.

Πολύ εκνευριστικό.

Και είναι ακόμη πιο εκνευριστικό διότι οι άλλοι γονείς τώρα τους παρατηρούν, τον μικρό και τον ενήλικα που του μιλάει, που απλώνει το χέρι προς το μέρος του σαν για να τον αγγίξει, αλλά δεν τον αγγίζει. Οι άλλοι ενήλικες, ακόμη και οι λιγότερο παρατηρητικοί, ακόμη κι εκείνοι που ως τότε δεν είχαν δει τον μικρό καρφωμένο μπροστά στον πίδακα, τον μικρό που δεν σάλεψε όλο το απόγευμα – τώρα βλέπουν καθαρά ότι υπάρχει πρόβλημα. Κοιτάζουν το δικό τους πιτσιρίκι, μερικές φορές το φωνάζουν κοντά τους, λίγο για να αποδείξουν στον εαυτό τους ότι τους υπακούει, λίγο εξαιτίας ενός δυσάρεστου αισθήματος, ενός απροσδιόριστου και διάχυτου φόβου

που δεν χάνουν χρόνο να τον αναλύσουν. Φωνάζουν τον γιο τους ή την κόρη τους, και η κόρη τους ή ο γιος τους έρχονται να τους βρουν κοντά σ' ένα παγκάκι. Ή αλλιώς αρπάζουν τα παιδιά τους καθ' οδόν, εν πτήσει, απ' το μανίκι του πουλόβερ ή τα γραπώνουν απ' την κλείδωση του αγκώνα. Και μολονότι μερικά πιτσιρίκια γκρινιάζουν και διαμαρτύρονται, μολονότι μερικά παλεύουν ώστε να τ' αφήσουν κάτω και να μπορέσουν έτσι να επιστρέψουν για να τρέξουν με τα άλλα, υπάρχει αυτή η στιγμή που οι γονείς αγγίζουν τα πιτσιρίκια τους, που νιώθουν ανάμεσα στα χέρια τους τη σφαδάζουσα κι ελαστική επαφή. Την οικεία. Κι αυτό τους καθησυχάζει.

Κοντά στη στέρνα, ο ενήλικας στέκεται γέρνοντας προς τα εμπρός –σε ασταθή ισορροπία, κάπως γελοίος– και ο μικρός δεν τον κοιτάει.

Υπάρχουν βέβαια οι γονείς που ξέρουν. Αυτοί που είναι ενήμεροι. Οι πατεράδες που ήδη έχουν δει τον μικρό να στέκεται άκαμπτος και να ουρλιάζει όταν μια μπάλα κάνει το νερό της στέρνας να τιναχτεί ξαφνικά και να τον πιτσιλίσει, όταν κάποιο άλλο παιδί τυχαίνει να τον αγγίξει, όταν ο ενήλικας που τον συνοδεύει τον ακουμπάει – ή μερικές φορές και χωρίς λόγο, χωρίς προφανή λόγο, όπως ο κυπρίνος όταν συστρέφεται και κάνει απότομα μεταβολή.

Υπάρχουν επίσης οι μαμάδες που, μια προηγούμενη Τετάρτη, πλησίασαν τον ενήλικα, βρέθηκαν κοντά του, στο ίδιο παγκάκι, και του είπαν, *Είναι όμορφος, γιος σας είναι;*

Στην αρχή ο εν λόγω ενήλικας απαντούσε. Απαντούσε, *Ναι, είναι ο γιος μου. Είμαι ο πατέρας του.* Χωρίς να λέει περισσότερα. Ίσως με την ελπίδα να τον θεωρήσουν αγενή, άξεστο, να σταματήσει η κουβέντα εκεί.

Μερικές φορές, ωστόσο, η γυναίκα στο παγκάκι συνέχιζε, περίεργη, *Τι φρόνιμος που είναι, πόσο θα ήθελα κι ο δικός μου*, ή ακόμη *Ας ήταν κι η δική μου…*

Στην αρχή, ο Πατέρας σηκωνόταν. Άλλαζε παγκάκι. Τον έπαιρναν για τρελό. Ε και λοιπόν; Το προτιμούσε. Κι έπειτα, είτε επειδή ο αριθμός απ' τα παγκάκια δεν είναι ανεξάντλητος, είτε επειδή συνήθισε –όπως τα παγκάκια που φθείρονται απ' το πολύ να καθόμαστε επάνω τους–, έμαθε ν' απαντάει, *Ναι, είναι φρόνιμος. Είναι καλός.*

Ήξερε ότι αυτό δεν σημαίνει τίποτα. Το ψάρι δεν είναι φρόνιμο. Δεν είναι *καλό*. Θέλουμε αυτό να το πιστεύουμε για τα δελφίνια – σ' αντίθεση με τους καρχαρίες, τους κακούς. Μας αρέσει να αποδίδουμε ανθρώπινες συμπεριφορές στους σκύλους, στα άλογα. Στις γάτες ιδίως.

Για τις γάτες, λέμε ότι έχουν σύνθετο χαρακτήρα. Ότι είναι ευφυείς. Αλλά όλα αυτά, σκέφτεται ο Πατέρας, με το χέρι τεντωμένο κοντά στη στέρνα, όλα αυτά είναι βλακείες. Τα ζώα ποσώς σκοτίζονται για την ευγένεια, γι' αυτές τις απλοϊκά ανθρώπινες έννοιες. Είναι κάποιες φορές εκπαιδευμένα, κάποιες φορές άγρια. Αυτό εξαρτάται απ' τη διατροφή τους. Απ' την επιθετικότητά τους. Απ' το αφεντικό τους.

Όχι. Είναι ηλίθιο. Δεν πρέπει να σκέφτεται έτσι. Ο μικρός δεν είναι ζώο.

Ακόμη και οι κυπρίνοι αντιδρούν περισσότερο.

Ο Πατέρας ισιώνει το κορμί του. Αναστενάζει βαθιά, κοιτάει την ώρα στην οθόνη του κινητού του. Του μένει ακόμη χρόνος.

«Θέλεις να παίξεις με το κινητό μου;» ρωτάει.

Είναι τεράστια παραχώρηση εκ μέρους του. Κάτι παραπάνω από συμβιβασμός: μια θυσία. Η τελευταία του καταφυγή, εν γένει. Ο μικρός κάποιες φορές ενθουσιάζεται μ' ένα παιγνίδι ή μια εφαρμογή (τέλος πάντων, δεν ενθουσιάζεται πραγματικά, κοιτάζει χωρίς να λέει λέξη, όπως κοιτάζει αυτή τη στιγμή τη στέρνα όπου ο κυπρίνος έχει ξαναγίνει αθέατος). Κάποιες φορές κοιτάζει απλώς επίμονα την οθόνη ή ενεργοποιεί τη λειτουργία του χρονομέτρου, σαν να έβρισκε κάποιο νόημα στη φυγή των δευτερολέπτων μπροστά στα μάτια του. Όπως και να 'χει, ο Πατέρας ανησυχεί. Το κινητό του –τελευταίας τεχνολογίας και ακριβό– θα του επιστραφεί, στην καλύτερη περίπτωση, λερωμένο με μύξες και λίγδα. Είναι ν' απορείς πώς καταφέρνει ο μικρός να έχει δάχτυλα λιγδωμένα, αυτός που έχει τα χέρια χωμένα στις τσέπες του σχεδόν μόνιμα.

Μερικές φορές επίσης (όχι συχνά, αλλά έχει συμβεί – έχει συμβεί δύο φορές, και δύο φορές παραείναι πολλές) ο μικρός εκνευρίζεται χωρίς να ξέρει κανείς γιατί. Πετάει το κινητό. Την πρώτη φορά, το κινητό έπεσε στα χόρτα

και δεν υπήρξαν φθορές. Ο Πατέρας διαμαρτυρήθηκε, αλλά το να διαμαρτυρείται, σε τι ωφελεί, με τον μικρό;

Τη δεύτερη φορά, αντιθέτως, το κινητό έσκασε πάνω στο μπετόν της κρήνης. Από εκείνη τη φορά, εξάλλου, ο Πατέρας έχει ένα καινούργιο κινητό, ολοκαίνουργιο και τελευταίας τεχνολογίας. Κι έκτοτε το προτείνει πια στον μικρό μόνον ως τελευταία καταφυγή. Είναι το τελευταίο του όπλο διαπραγμάτευσης – και σήμερα το έβγαλε πολύ νωρίς απ' τη θήκη.

Είναι βλακεία, λέει μέσα του ο Πατέρας. Δεν είχε παρά ν' αγοράσει ένα άλλο κινητό, ένα τιποτένιο, όχι ακριβό, όχι υψηλής τεχνολογίας· που θα μπορούσε να το τείνει στον μικρό και να ελπίζει ότι θα έβγαζε τα χέρια απ' τις τσέπες, θα ξεκολλούσε επιτέλους απ' τη στέρνα, το σημείο της στέρνας όπου ο κυπρίνος εμφανίστηκε για τελευταία φορά. Μετά θα γινόταν υπάκουος, ο μικρός. Με τα μάτια καρφωμένα στην οθόνη, θ' ακολουθούσε τον Πατέρα μέχρι την έξοδο του πάρκου.

Μια απλή συσκευή. Χωρίς κάρτα, χωρίς μονάδες, χωρίς τίποτα. Πρέπει να βρίσκεται εύκολα. Οι άνθρωποι δίνουν σίγουρα τέτοιες. Κι ίσως αυτό θα έφτανε. Θα ήταν η απλούστερη λύση. Μόνο που ο Πατέρας δεν το σκέφτηκε νωρίτερα. Αυτό είναι το πρόβλημά του, του Πατέρα δηλαδή: έχει μονίμως καλές ιδέες, αλλά του έρχονται πολύ αργά.

Ο Πατέρας κοιτάζει πάλι γύρω του. Κανείς δεν δείχνει πρόθυμος να τον συνδράμει. Λέει μέσα του ότι, αν

ήταν κι αυτός στη θέση των άλλων, θα έστρεφε τα νώτα του. Θα έκανε ότι δεν βλέπει τίποτα.

«Πλησιάζει η ώρα να φύγουμε», επαναλαμβάνει.

Και στη φωνή του ακούει εκείνη την παραπονιάρικη νότα που τον κάνει να ντρέπεται.

Έχει διάθεση να το βάλει στα πόδια. Να μην είναι πια σ᾽ αυτή τη θέση.

Αλλά ας μην υπερβάλλει. Κάποιες φορές ο μικρός υπακούει. Χωρίς να ξέρεις γιατί. Στρίβει μονοκόμματος, αλύγιστος, και κατευθύνεται προς την καγκελωτή περίφραξη του πάρκου. Ο Πατέρας τον ακολουθεί κατά πόδας, ενθουσιασμένος με την απροσδόκητη εύνοια της τύχης. Κάποιες φορές αυτό συμβαίνει.

Αλλά και κάποιες φορές ο μικρός αρνείται να κουνηθεί. Μετά από ένα διάστημα κουραστικού αγώνα, ο Πατέρας τον αγγίζει στον ώμο. Και τότε…

Είναι όπως όταν ψαρεύουν μεγάλα ψάρια. Τόνους, καρχαρίες, ξιφίες. Όπως όταν αγγίζεις δελφίνι.

Ο Πατέρας ξαναβλέπει νοερά τις εικόνες ενός τηλεοπτικού ρεπορτάζ, μ᾽ ένα μικρό ψαροκάικο, μια τζόγκα[3] ίσως· το πλήρωμα έντρομο – και στη γέφυρα του πλοιάριου, οι σπασμοί του κτήνους. Ούτε χέρια ούτε πόδια για να χτυπούν, μόνον η δύναμη της ραχοκοκαλιάς, η βία των μυώνων πάνω στο ξύλο του σκάφους, που τσακίζει ύπουλα τα πόδια των ψαράδων. Μια απειλή, ακόμη κι έξω απ᾽ το στοιχείο του.

Το ψάρι δεν χάνει πάντα, σκέφτεται ο Πατέρας.